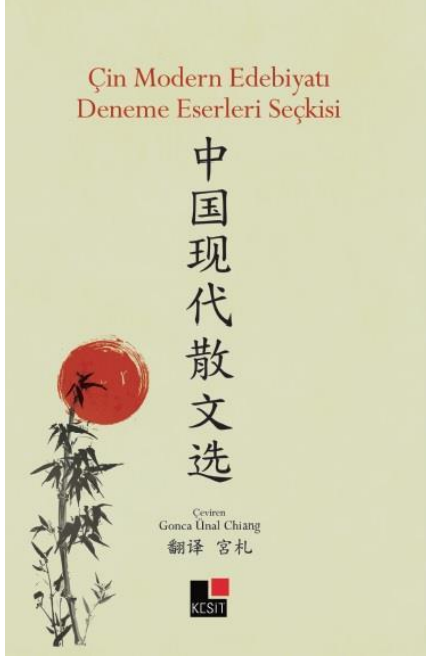


ÇİN MODERN EDEBİYATI DENEME ESERLERİ SEÇKİSİ

Nuray PAMUK ÖZTÜRK*

Künye: (Kitap İncelemesi) Pamuk Öztürk, Nuray (2020). “Çin Modern Edebiyatı Deneme Eserleri Seçkisi”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.2/1, s.136-141



Çin toplumu, başlarda taş ve kemiklerden, sonraları bambu çıtaları ve parşömeden yararlanarak ve nihayetinde Cai Lun'un icat ettiği kâğıt ile çok eski dönemlerden bu yana yazıyı kullanmış ve tarih boyunca kendilerini gelecek nesillere yazı aracılığıyla aktarmaya devam etmiştir. Tarihi süreçte Çinliler tarafından tutulan bu arşiv, dünyanın en zengin kayıtlarını oluşturmaktadır. Yazı, sadece devlet kademesindeki önemli olaylar ve belgeler için kullanılmamış, edebiyat alanında da önemli bir külliyyatın oluşmasına katkı sağlamıştır. Bambu rulolardan yapılan kitaplardan tahta baskı yöntemine geçilmesi ve sonrasında da dizgi sisteminin oluşturulmasıyla kitap basımı hız kazanmıştır.

Çin'de kurulan her hanedanlık, yönetim süresince edebî alanda belli ilerlemelere katkı sağlamıştır. Klasik edebiyat olarak adlandırılabilir türün dili ağır, anlaşılması ve yazımı zordur. XX. yüzyılın ilk yarısında Çin'de bir yenilenme hareketi başlamıştır. Bu hareket, Çin kültür tarihi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu yenilenme döneminde 4 Mayıs Hareketi olarak adlandırılan süreç, edebiyat alanında birçok yeniliğin gerçekleşmesine sebep olmuştur. Klasik edebiyat anlatım tarzı yerine halkın anlayacağı dilde yazılan ve toplumsal olayları ele alan eserler üretilmeye başlanmıştır.

Gonca ÜNAL CHIANG tarafından hazırlanan *Çin Modern Edebiyatı Deneme Eserleri Seçkisi* adlı eser, 4 Mayıs Hareketinin önde gelen yazarlarının kısa özgeçmişleri ve denemelerinden oluşmaktadır. 2016 yılında Kesit Yayınlarından çıkan seçki, Ünal Chiang'ın da ilk kitabıdır. Seçkide on yazar ve bu yazarlara ait on altı deneme bulunmaktadır. Seçkide

* Arş. Gör. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, nuray_panuk@hotmail.com

yer alan yazarlar; Lu Xün (鲁迅), Xia Mianzun (夏丏尊), Xü Dishan (许地山), Zhu Ziqing (朱自清), Lao She (老舍), Bing Xin (冰心), Ba Jin (巴金), Xiao Hong (萧红), Zi Min (子敏) ve Liu Xinwu (刘心武)'dur. Yazarlardan Lu Xün, Xü Dishan, Zhu Ziqing ve Bing Xin çağdaş Çin edebiyatının kurucuları olarak kabul edilmektedir. Seçkide deneme eserlerinden örnekler verilen Xia Mianzun, Lao She, Ba Jin, Xiao Hong, Zi Min ve Liu Xinwu; şiir, öykü, hikâye ve roman gibi edebiyatın pek çok türünde verdikleri değerli eserler ile modern edebiyatın önde gelen temsilcileri olmuşlardır.

İlk bölümde yer alan yazar Lu Xün (1881-1936), XX. yüzyıl çağdaş Çin edebiyatının kurucusu olarak tanınmaktadır. Lu Xün'ün aynı zamanda kısa öykü yazarı, editör, çevirmen, eleştirmen, deneme yazarı ve şair olduğu aktarılmaktadır (Ünal Chiang: 2016, s. 17-18). Yazarın, *A Q'nun Gerçek Öyküsü, Bir Delinin Hatıra Defteri* başlıklı kısa öyküleri ve kısa öykülerini derlediği *Çılgılık* adlı kitap başta olmak üzere pek çok eseri bulunmaktadır. Seçkide, Lu Xün'ün *Güz Gecesi* adlı denemesine yer verilmiştir. Bir sonbahar akşamı, dışarıdaki manzara ve odanın içindeki eşyaların betimlendiği *Güz Gecesi*, yazarın ruh halini ve sonbaharın kasvetinin yazar üzerindeki etkisini anlatmaktadır. Görsel öğelere geniş yer verilmesi, bitki ve hayvanların konuşuyormuş ve düşünüyormuş gibi tasvir edilmesi anlatıma zenginlik ve akıcılık kazandırmıştır. Güz mevsiminin kasvetli havası; hünnap ağacı, kırmızı çiçekler, cama vuran küçük böcekler ve yazarın kendi kahkahası gibi öğelerle şiirsel bir dille anlatılmıştır.

Seçkide yer alan ikinci yazar Xia Mianzun (1886-1946)'dur. Yazar, editör, çevirmen ve eğitimci olduğu aktarılan Xia Mianzun, Çin dili eğitimi alanında uzun yıllar araştırma yapmış ve yine bu alanda birçok eser kaleme almıştır. Seçkide, Xia Mianzun'un *Keyifli Satıcı Sesleri* adlı denemesine yer verilmiştir. Deneme, dönemin şehir hayatı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Yazar, büyükşehirde yaşayan birinin ister istemez maruz kaldığı satıcı seslerini, hüznü yalnızlıklar olarak nitelemektedir. Öncelikle “kötü kokulu doufu” satan bir satıcıdan bahsetmektedir. Satıcı, tezgâhındaki yiyeceği satmak için var gücüyle “kötü kokulu doufu” diye bağırmaktadır. Xia Mianzu, satıcının bu davranışını dönemin diğer insanları ile kıyaslarken başarılı bir kişilik tasviri de sunar okura: *Zamane insanların ortak hastalığı sahtekârlık, gerçeği gösterip sahtesini satma yok bu doufu ustasında. Adamın bağıra bağıra kötü kokulu olduğunu söylediği doufu gerçekten de kötü kokuyor. Doufu ustası halka yalan söylememiş, doufusunun kötü kokusunu slogan yapmış diline, var gücüyle bağıryor. Nevaleye gelince gerçekten de çok kötü kokuyor. Böylesine sözünün eri, dürüst, başkalarını kandırmaya*

yanaşmayan... bu zamanda bir tanesi daha bulunmaz herhalde. Bana kalırsa “kötü kokulu doufuuuuu!” sesi; bu hilelerle, sahtekârlıklarla dolu dünyada; yanlış olan her şeyle alay eden bir taşlama, bir hiciv aslında.” (Ünal Chiang: 2016, s. 25).

Denemede bahsedilen ikinci sesin sahibi ise bir gazete satıcısıdır. Satıcı, gazetelerin isimlerini değil ilk sayfalarında yer alan haber başlıklarını bağırarak okumakta ve insanların ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Yazar, bu iki satıcıdan ilkinin sıcaklığı ve samimiyeti ile dürüst dünyanın hükümdarı; ikincisini ise her şeyi küçümseyen tavrı ile eğlence dünyasının mütevazı münzevisi olarak anlatmaktadır.

Xü Dishan (1983-1941), seçkide yer verilen üçüncü yazardır. Aslen Tayvan’lı olan yazar, Çin’de lisans eğitimini tamamladıktan sonra İngiltere ve Amerika’da edebiyat, felsefe ve din bilimleri alanında yüksek lisans ve doktora yapmıştır. Çin’e döndükten sonra Yanjin Üniversitesinde profesör unvanı ile görev yapmış olan yazarın en dikkat çeken özelliklerinden bir tanesi mahlas olarak *Yer Fıstığı* (落花生) adını kullanmasıdır. Xü Dishan’ın aynı isimli bir de denemesi bulunmaktadır. Denemede evlerinin bahçesine ettikleri yer fıstıklarını ailesiyle toplamaları ve bunu küçük bir festival şeklinde kutlamaları anlatılmaktadır. Babası yazara yer fıstığı gibi olmasını öğütlemektedir. Yer fıstığının gösterişsiz ama sağlığa yararlı olmasından yola çıkarak, insanların gösterişli değil yararlı olmaları gerektiğini anlatmaktadır. Babasının bu öğüdü yazarda derin izler bırakmış ve hayatı boyunca gösterişsiz ama faydalı bir insan olmaya çalışmıştır. Seçkide, Xü Dishan’a ait *Yer Fıstığı*, *Maske*, *Yaşam* ve *Yılan* başlıklarında dört deneme bulunmaktadır.

Seçkide yer alan bir diğer isim olan Zhu Ziqing (1898-1948) ise 4 Mayıs Hareketinden etkilenerek şiirlerini bu dönemden sonra kaleme almaya başlamış bir edebiyatçıdır. Sonraki dönemde yazdığı nesirlerde kullandığı dil ve yaratıcı yaklaşımlarıyla büyük başarı yakalamıştır. Zhu Ziqing, gerek nesirleri, gerekse akademik makaleleri ile çağdaş Çin edebiyatına çok sayıda eser kazandırmıştır. Bu eserlerin en dikkat çekenlerinden biri *Beiying* (Ardından)’dir. Seçkide de yer verilen *Beiying* isimli denemede, yazarın babaannesinin cenazesi için gittiği Xü Zhou’dan döneceği zaman babasıyla arasında geçen olaylar anlatılmaktadır. Tren garında; gece üşümesin diye koltuğa serilen paltonun, birkaç mandalınanın, gözyaşları içinde gözden kayboluncaya kadar ardından baktığı babasının silüetinin yazarda bıraktığı izler duygusal bir dille ifade edilmektedir. Seçkide ayrıca yazarın *Telaş*, *İkbahar* ve *Rahmetli Eşime* başlıklı denemelerine yer verilmiştir.

Seçkinin en çok dikkat çeken ismi Lao She (1899-1966), XX. yüzyıl Çin edebiyatının öne çıkan isimlerinden biridir. Roman ve oyun yazarı olan Lao She, 4 Mayıs Hareketinden derin bir şekilde etkilenmiştir. Yazar bu etkiyi şu şekilde dile getirmektedir; “4 Mayıs Hareketi bana yeni bir cesaret ve yeni bir edebi dil katmıştır. 4 Mayıs Hareketine müteşekkirim çünkü onun sayesinde yazar oldum.” (Ünal Chiang: 2016, s. 47). 1924-1929 yılları arasında Londra ve Singapur’daki üniversitelerde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. 1930’da Çin’e dönen yazar, yine birçok üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Çin’deki birçok entelektüel gibi Lao She da 1966’da patlak veren Kültür Devriminde karşı devrimci olarak görülmüş ve üzerinde kurulan baskılara dayanamayarak aynı yıl Pekin’de intihar etmiştir. Akrabaları, Lao She öldükten sonra eserlerini saklamayı başarmıştır. Yazara ait *Deve ve Xiangzi* ve *Çayhane* isimli romanları çağdaş Çin edebiyatının klasiklerinden sayılmaktadır. Seçkide, yazarın *Çiçek Yetiştirmek* isimli denemesine yer verilmiştir.

Seçkide yer alan iki kadın yazardan biri olan Bing Xin (1900-1999), XX. yüzyılın en üretken Çinli yazarlarından biridir. Gençlik döneminde eğitim görmek için, yetişkinlik döneminde ise eşinin işlerinden dolayı pek çok farklı ülkeyi gezmiştir. Bu gezileri aynı zamanda da Çin ve diğer ülkelerin kültürel etkileşimlerine katkı sağlamıştır. Bing Xin, 4 Mayıs Hareketinde aktif rol alan yazarlardan bir tanesidir. “*Bing Xin Stili*” olarak adlandırılan özel bir tarzda yazılarını yazmıştır ve çoğunlukla çocuk edebiyatına katkıda bulunmuştur. Yazar; aşk, azim, dürüstlük ve iyimserlik kavramlarına eserlerinde çokça yer vermiştir. Seçkide yazarın *Küçük Mandalina Feneri* isimli denemesi bulunmaktadır. Denemede, ana karakterin on iki yıl önce Bahar Bayramında yaşadığı bir anı anlatılmaktadır. Ana karakter olan kadın, ziyarete gittiği arkadaşının evde olmadığını, kısa sürede geri döneceğini bildiren bir not bıraktığını görünce beklemeye başlar. O sırada küçük bir kız çocuğu annesi hasta olduğu için doktor çağırarak amacıyla telefon etmeye çalışmaktadır. Kıza yardım eden kadın, sohbet sırasında kızın evini öğrenir. Birkaç saat sonra da kızın annesinin nasıl olduğunu merak edip onları ziyarete gider. Kızla arasında geçen sohbetin anlatıldığı denemenin sonunda kız çocuğu kadına mandalina kabuğundan yaptığı feneri hediye eder. Denemede zorluklara karşı son derece dayanıklı, azimli, hayatın hep iyi yönlerini gören bir kişiliğe sahip kızın, kadını nasıl etkilediği anlatılmaktadır. Deneme duygusal olmasının yanı sıra tasvirleri ile de son derece gerçekçi bir anlatıma sahiptir.

1904-2005 yılları arasında yaşamış olan Ba Jin, hem Çin’de hem de dünyada büyük üne sahip bir yazardır. Asıl adı Li Yaotang (李尧棠)’dır. 4 Mayıs Hareketinin patlak verdiği yıl on beş yaşında olan Ba Jin, yeni kültür hareketiyle ortaya çıkan her türden yazılmış kitap ve

gazeteyi okuyarak demokrasi, sosyalizm, hümanizm gibi yeni düşün akımlarını benimsemiştir. 1927 yılında öğrenim görmek için Fransa'ya gitmiş ve yabancı bir ülkede yaşadığı gurbet sancısı onu roman yazmaya itmiştir. Fransa'da eğitim gördüğü dönemde edindiği yakın arkadaşının intiharından çok etkilenmiş ve kalem adı olarak arkadaşının ismi olan Ba Jin'i kullanmaya başlamıştır. 1928'de Çin'e dönen Ba Jin kendini tamamen roman yazmaya adanmıştır. Edebiyat hayatında otuz üç roman ve on sekiz deneme yayınlamıştır. Bu çalışmalarını sonucunda 1982 yılında Uluslararası Dante Ödülünün, 1984 yılında Fransa Cumhuriyet Şeref Madalyasının sahibi olmuştur. Seçkide yazara ait *Kuş Cenneti* başlıklı denemeye yer verilmiştir. Denemede okul sonrası sandalla nehri geçmeye çalışan arkadaş grubunun banyan ağacını neden kuş cenneti olarak tanımladıkları anlatılmaktadır. Nehrin, dağların, ağaçların ayrıntıları ile anlatılması denemeye canlılık, dilin sadeliği ise akıcılık kazandırmıştır.

Xiao Hong (1911-1942), seçkideki ikinci kadın yazardır. Küçük yaşta annesini kaybeden yazar, 1927 yılında Harbin'de bir kız okulunda eğitim görmüştür. Burada Çince ve yabancı edebiyat dışında 4 Mayıs Hareketinin de ilerici fikirleri ile tanışmıştır. Lu Xün, Mao Dun ve Upton Sinclair, Xiao Hong üzerinde büyük etki bırakan yazarlardır. Zorluklarla dolu kısa yaşamında kendisini yazmaya adayan Xiao Hong, 1933'de kaleme aldığı kısa hikâyelerle yazın hayatına giriş yapmıştır. *Zor Yolculuk, Yaşam ve Ölüm Alanı, Lu Xün Beyin Anısına, Hulan Nehri Öyküleri* en bilinen eserleridir. Seçkide Xiao Hong'a ait *Gerçek Üstünde Çömelmek* başlıklı denemeye yer verilmiştir. Denemede, çekçek adı verilen ulaşım aracına çömelerek oturan bir çocuğun yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Zengin bir ailenin çocuğu olan bu kızın çekçeğe çömelerek oturması sonucunda yaşananlar, dönemin sınıf ayrımı hakkında bilgi vermektedir.

1924 doğumlu Zi Min, seçkide yer alan bir diğer yazardır. Kalem adı olarak Zi Min, Zi An, Lu Heng isimlerini kullanan yazarın gerçek adı Lin Liang (林良)'dır. İngiliz edebiyatı ve Çin edebiyatı bölümlerinde eğitim gören yazar, çocuk edebiyatı alanında eserler vermektedir. Halen Tayvan'da yaşamakta ve eserlerinde çoğunlukla kendi aile bireylerini ve aile yaşamını konu edinmektedir. Seçkide Zi Min'in *Ahlak Bilinci* başlıklı denemesine yer verilmiştir. Ahlak, dürüstlük, örnek evlat olma, karakter eğitimi konularının sosyolojik olarak ele alındığı denemede yazarın etrafındaki kişiler ile örneklemeler yapılmaktadır. Davranış biçimi ve eğitim yöntemlerinin çocuklar üzerindeki etkisini ahlak ve dürüstlük kavramlarıyla bağdaştıran yazar, ahlakın asla yadsınamayacak bir değer olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Seçkide yer alan son yazar Liu Xinwu'dur. 1942 doğumlu olan Liu Xinwu, çağdaş Çin'in tanınmış yazarlarından. 1977'de yayınladığı *Sınıf Öğretmeni (班主任)* adlı hikâyesi ile ün kazanmıştır. Sonraki dönemde öğretmen ve yayın editörü olarak görev yapmış olsa da Tiananmen olayları sonrası devlet kademesindeki görevlerini kaybetmiştir. Bu dönemden sonra kendini yazarlığa adan Liu Xinwu; roman, hikâye ve çocuk edebiyatı alanlarında eserler vermiştir. Eserlerinde Pekin'deki sıradan insanların yaşamlarından ve toplum marjlarından bahsetmektedir. Seçkide yazarın *Korku* adlı denemesine yer verilmiştir. Denemede, materyalizme inanan bir ailede yetişmiş olan gencin “korku” kavramı karşısındaki duruşu anlatılmaktadır. Hayaletle bağdaştırılan korku, çocuğun lise yıllarında başına geldiği aktarılan bir olayla anlatılmaktadır.

Çin Modern Edebiyatı Deneme Eserleri Seçkisi, 4 Mayıs Hareketinin Çin edebiyatı ve dönem yazarları üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından önemli bir eserdir. Yazarın akıcı Türkçesi ile hazırlanan seçkiyi okurken Çin insanının dünyaya kapalı tutmaya çalıştığı iç dünyasının kapılarını açacağınıza ve onların duygularını anlama şansı yakalayacağınıza inanıyorum. Seçkinin sunuş bölümünde aktarıldığı gibi: “*Göreceksiniz ki; acılarıyla, kaygılarıyla, umutlarıyla, sevinçleriyle insan her yerde insandır.*”

Sözü Geçen Eser

Ünal Chiang, Gonca, (2016) *Çin Modern Edebiyatı Deneme Eserleri Seçkisi*, Kesit Yayınları, İstanbul.